

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛІНГУ В ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ

Софійчук К.К.

Постановка проблеми. В сучасній управлінській науці найефективнішим інструментом менеджменту вважають контролінг. Концепція контролінгу набула широкого і успішного застосування на багатьох підприємствах світу і використовується більше 50 років. В Україні поняття «контролінг» почали застосовувати порівняно недавно, перша публікація з цієї теми з'явилася лише в 1997 р. Варто зазначити, що дотепер ведеться гостра полеміка відносно суті, функціонування і ефективності контролінгу, що підтверджує актуальність даної теми. Основною метою контролінгу вважають досягнення цілей компанії та забезпечення довгострокового успішного функціонування підприємств. Оскільки підходи щодо розуміння, призначення та застосування системи контролінгу у всьому світі суттєво різняться, то постає завдання дослідити сутність та значення контролінгу в управлінні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемаам контролінгу присвячені роботи П. Хорвата, Манн Р., Д. Хана, Д. Шнайдера, Е. Майера, Б., Й. Вебера А. Дайле, а також вітчизняних учених і економістів: С.М. Петренко, Л. Ш. Лозовського, Е.Б. Страродубцева., І. І. Циглик, І.О. Мозіль, Н.В. Кідрякова, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. У вітчизняних та зарубіжних вчених відсутня єдність розуміння контролінгу, це підтверджується протиріччями вчених у трактуванні терміну «контролінг», а також розбіжностями щодо змісту та переліку функцій та завдань, що повинен реалізовувати контролінг. Вітчизняні науковці також не дійшли до єдиного розуміння місця контролінгу у системі управління.

Мета дослідження полягає у розвитку понятійного апарату контролінгу, визначенні місця контролінгу у системі управління.

Основні результати дослідження. Контролінг виник як реакція на складні зовнішні умови, нестабільність середовища функціонування підприємства, необхідність координації дій на підприємстві, необхідність контролювати не тільки фактично отримані параметри, але й орієнтувалися на майбутнє, постійно відслідковувати певні критичні сигнали в середині підприємства та своєчасно на них реагувати, постійно покращувати систему та процес управління. Узагальнивши історію виникнення контролінгу, можна зробити висновок, що на першому етапі контролінг сприймали переважно як систему обліку (1930-ті роки); на другому — як управлінську інформаційну систему (1970-ті -1980-ті роки); на третьому етапі (з 1990 року і дотепер) його почали інтерпретувати як систему керування та координації. Сучасне розуміння контролінгу : «контролінг — це система керування керуванням».

У процесі дослідження було виділено 2 концепції контролінгу:

Перша концепція – це концепція орієнтована на інформаційну сутність контролінгу. Інформаційна концепція розглядає контролінг як інформаційну систему. На першому етапі розвитку цієї концепції, інформаційні системи контролінгу охоплювали, головним чином, облік, і відповідно до цієї концепції підприємства орієнтувались на прибуток, вдосконалення документообороту, використання передових методів та інструментів у організації управлінського обліку.

Манн Р., Майер Э. вважали, що контролінг є системою регулювання витрат і результатів діяльності, що допомагає в досягненні цілей підприємства, дозволяє уникнути несподіванок і своєчасно включити червоне світло, коли економіці підприємства загрожує небезпека, що вимагає вживання заходів протидії [1,2].

А. Дайле вважав, що контролінг має орієнтуватися на найкращий фінансовий результат [3] .

У подальшому прихильники інформаційної концепції розширили її зміст. Інформаційні системи стали більш широко охоплювати всю систему управління, і використовувати як кількісні, так і якісні показники. Рішення, які вироблялись на основі інформаційної системи контролінгу, стали носити не тільки оперативний, але ще й стратегічний характер.

Х. Берр, П. Прайсслер. Т. Рейхман вважали, що контролінг повинен бути направлений на інформаційну підтримку не тільки процесу контролю, але й процесів планування та координації. П. Приайслер вважав, що контролінг – це управлінський інструмент підтримки управління, що ціленаправлено підбирає та аналізує інформацію [4,5].

С.М. Петренко вважає, що контролінг є синтезом елементів обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів при здійсненні

оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевої мети і результатів діяльності підприємства [6]. Співзвучним з цим визначенням є пропозиція Райзберга Б.А., Лозовського Л. Ш., Страродубцева Е.Б., що визначають контролінг як – інструмент планування і обліку, аналізу стану справ для ухвалення рішень на базі комп'ютеризованої системи збору і обробки інформації на підприємстві, фірмі.

Циглик І. І., Мозіль І.О., Кідрякова Н.В. розглядають контролінг як систему спостереження та вивчення поведінки внутрішнього економічного механізму конкретного підприємства і розробки шляхів для досягнення мети, яку воно ставить перед собою [7].

Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. тлумачать контролінг як функціонально відокремлений напрям економічної роботи на підприємстві, пов'язаний з реалізацією фінансово-економічної інформативної функції в менеджменті для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень [8].

Отже, за інформаційною концепцією, контролінг – це управлінська інформаційна система забезпечення процесу прийняття управлінських рішень.

Друга концепція, набула поширення у 90х роках – концепція координації. Її представники А. Шмідт, Й. Вебер, А. Зунд, Х.Ю. Кюппер, Є. Шерм. Концепція координації спочатку орієнтувалася на узгодження системи управління та виконання під час планування та контролю. У подальшому вона охопила систему управління. Засновником напрямку координації всієї управлінської системи був Д.Хан, який також притримувався позицій школи наукового управління та впроваджував процесний підхід в управлінський процес. Д. Хан вважав, що основні функції менеджменту потребують координації. Тобто менеджер повинен вибрати певний методологічний інструментарій в рамках кожної функції управління та скористатися ним для досягнення цілей підприємства. В рамках даної концепції стали виділяти стратегічний та оперативний контролінг. Координація для такого розділення полягає в тому, що стратегічне планування та оперативне тісно пов'язані між собою, і повинні постійно взаємоузгоджуватись.

П.Ховарт вважав контролінг функцією підтримки управління шляхом координування процесу планування та інформаційного забезпечення [9]. Послідовники цієї концепції Шмідт, Й. Вебер, А. Зунд вважають, що контролінг – це повна функція всередині системи управління підприємства, яка координує систему виконання переважно за допомогою планів. Контролінг виконує функцію координації. Ця функція охоплює структури всіх управлінських підсистем, всі процеси.

Х.Ю. Кюппер стверджує, що контролінг – це система управління, основним завданням якого є координація, оскільки на його думку недостатньо координувати лише функції планування, вся система управління потребує комплексної координації [9].

Особливої уваги заслуговує думка Є. Шерма, відповідно до якої сутність контролінгу полягає у рефлексії управлінських рішень [10]. Координація полягає в управлінні поведінковими характеристиками відкритих ризикових позицій, та в управлінні процесом управління, і використовується як універсальний інструмент для узгодження функцій управління. Крім завдань внутрішнього обліку, концепція включає управління персоналом, фінансами, інвестиціями, маркетингом, логістикою. Відповідно до цієї концепції, контролінг забезпечує зворотний зв'язок в контурі управління за рахунок методів координації (у разі стратегічного планування) і регулювання (при оперативному плануванні) в будь-якій предметній області. Х.Ю. Кюппер також вважає контролінг координацією системи управління, оскільки необхідність останньої визначена розділенням менеджменту на підсистеми (організація, кадри, планування, контроль, інформаційна система, система цілей та принципів управління).

Д. Шнайдер вважає, що контролінг не є комплексною координацією всієї системи управління, та обмежує задачі контролінгу тільки координацією складання планів та внутрішнім обліком, що виконує контроль за досягненням планів. [11]

Вебер І. спираючись на праці П. Ховарта та Х.Ю. Кюппера визначив контролінг як функцію підтримки керівництва у процесі координації з орієнтацією на планування, інформування та контроль [12]. За межами цих концепцій існує ще багато визначень контролінгу.

Спираючись на концепцію координації, із аналізу вітчизняних та зарубіжних джерел випливає що за своєю сутністю контролінг є рефлексією управлінських рішень і є управлінням управлінням.

Рефлексія (від лат. «reflexio» - звернення назад) - міждисциплінарне поняття з багатовіковою історією, звернення уваги суб'єкта на самого себе і на продукти власної активності, а також будь-яке їх переосмислення; рефлексія є думка, спрямована на думку (або спрямована на саму себе), в той час, як координація це головна функція процесу управління, яка забезпечує, по-перше, його єдність та безперервність і, по-друге, взаємозв'язок усіх функцій; координація забезпечує узгодженість у часі й просторі дій суб'єктів управління, а також між системою в цілому і зовнішнім середовищем.

Оскільки за сутністю управління є координуючою дією; означає вплив суб'єкта на об'єкт зі зворотним зв'язком, то управління управлінням, означає управління суб'єктом управління, або тотожне поняттю «самоуправління». Якщо організацію представити як систему обміну інформацією керуючої підсистеми з керованою системою, то управління управлінням, або координація управління означає, що в цьому випадку відбувається управління керуючою підсистемою. Прихильники концепції управління управлінням, визначають контролінг як рефлексію тобто самоусвідомлення, самоаналіз керівниками своїх дій для прийняття ефективних управлінських рішень. Отже, оскільки стратегічний контролінг за своєю сутністю полягає у рефлексії стратегічних рішень, що є самоперевіркою, самовдосконаленням, то можна зробити висновок, що контролінг реалізується як система самоперевірки прийнятих рішень. Однак, контролінг не ставить під сумнів прийняті рішення топ - менеджменту, мета контролінгу – координувати прийняті рішення з усіма підсистемами підприємства та надати релевантну, проаналізовану інформацію та рекомендацію керівництву про хід виконання управлінських рішень та про можливі ризики та вигоди. Таким чином шляхом прискорення та вдосконалення процесу реалізації управлінських рішень з точки зору найбільшої вигоди для підприємства, керівництво отримує можливість своєчасного коригування та вдосконалення своїх дій з урахуванням мінливих змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

Центральною функцією контролінгу є координація різних функціональних підсистем, що діють на підприємстві, зокрема всіх ланок системи управління. Потреба в цьому зумовлюється поділом системи управління на складові: організація, система планування та контролю, інформаційна система, система управління персоналом, система цілей і принципів управління.

Висновки:

- передовою та ефективною розробкою в теорії менеджменту вважають контролінг, як інструмент покращення стану підприємства, однак підходи щодо розуміння його сутності та завдань у більшості вчених суттєво різняться;

- контролінг є системним поняттям;

- найбільш обґрунтовано сутність контролінгу може бути розкрита в рамках концепції координації;

- контролінг – це відокремлена превентивна управлінська діяльність, предметом якої є координація стратегічних планів на етапі їх реалізації, що обумовлена частими змінами зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому функціонує підприємство;

- контролінг поділяється на оперативний та стратегічний та повинен буди пов'язаний у часі та просторі, тому потребує уточнення та розмежування його значення в цих аспектах;

- для реалізації контролінгу на українських підприємствах доцільно розробити функціональну модель контролінгу, яка забезпечить покращення господарського стану підприємств.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления. Пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 76 с.

2. Манн, Р. Контроллинг для начинающих [Текст] / Р. Манн, Э. Майер; пер. с нем. Ю.Т.Жукова; под ред. и с предисл. д-ра экон. наук В.Б. Ивашкевича. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1995.

3. Дайле, А. Практика контроллинга [Текст] / А. Дайле; пер. с нем.; под ред. и с предисл. М.Л. Лукашевича, Е.Н. Тихоненковой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 336 с.

4. Horvath P. Controlling. - Munchen: Vahlen, 2001. S. 79.

5. Райхман, Т. Менеджмент и контроллинг. Одни цели - разные пути и инструменты [Текст] / Райхман Т. - //Международный бухгалтерский учет. - 1999. - №5.- С. С.40-52

6. Петренко, В.П. Інтелектуальні ресурси соціально-економічних систем: аспекти інноваційного управління:– Івано-Франківськ: ПП, Курилюк, 2009. – 196 с.

7. Циглик І. І. Контролінг. Сутність і основи формування та функціонування на підприємствах України / Циглик І. І., Мозіль І. О., Кідрякова Н. В. // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – № 4.

8. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. – 4-те вид., випр. та доп. – Л. : Т-во "Знання", КОО; Вид-во Львів. Банк. Ін-ту НБУ. – 571 с.

9. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Хан Д. пер. с нем.; под ред. и с предисл. Турчака А. А., Головача Л. Г., Лукашевича М. Л. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

10. Пич Г., Шерм Э. Уточнение содержания контроллинга как функции управления и его поддержки. <http://quality.eur.ru/MATERIALY2/usk.htm/> Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем. - М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.]

11. Шнайдер, Д. Контроллинг как инструмент управления предприятием: [Текст] / Е.А.Ананькина, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкина и др.; под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит,ЮНИТИ, 1998. – 279 с.
12. Weber J. Einführung in das Controlling. –Stuttgart. – 1992.

РЕФЕРАТ

Софійчук К.К. Місце та значення контролінгу в теорії управління. / К.К Софійчук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – К.:НТУ – 2012. – Вип. 10.

У статті досліджений понятійний апарат контролінгу з позиції вітчизняних та зарубіжних вчених, отримано висновок про його місце в теорії управління, розглянуті основні концептуальні засади контролінгу та запропоноване нове визначення контролінгу.

Насьогодні ведеться гостра полеміка відносно суті, функціонування і ефективності контролінгу, що підтверджує актуальність даної теми. Основною метою контролінгу вважають досягнення цілей компанії та забезпечення довгострокового успішного функціонування підприємств. Підходи щодо розуміння, призначення та застосування системи контролінгу у всьому світі суттєво різняться.

Мета дослідження полягає у розвитку понятійного апарату контролінгу, визначенні місця контролінгу у системі управління.

Об'єкт дослідження – теоретичні аспекти формування контролінгу як управлінської діяльності.

Результат дослідження полягає у визначенні, що контролінг є системним поняттям; найбільш обґрунтовано сутність контролінгу може бути розкрита в рамках концепції координації.

Враховуючи результати дослідження, можна зробити висновок, що контролінг – це відокремлена превентивна управлінська діяльність, предметом якої є координація стратегічних планів на етапі їх реалізації, що обумовлена частими змінами зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому функціонує підприємство; контролінг поділяється на оперативний та стратегічний та повинен буди пов'язаний у часі та просторі, тому потребує уточнення та розмежування його значення в цих аспектах;

Для реалізації контролінгу на українських підприємствах доцільно розробити функціональну модель контролінгу, яка забезпечить покращення господарського стану підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КОНТРОЛІНГ, КОНЦЕПЦІЯ КОНТРОЛІНГУ, САМОУПРАВЛІННЯ, РЕФЛЕКСІЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ.

ABSTRACT

Sofiychuk K.K., The place and importance of controlling in management. / K.K Sofiychuk // Management of projects, system analysis and logistics. – K.: NTU – 2012. – Vol. 10.

In the article defined the conceptual apparatus of controlling according to the position of the domestic and foreign scholars received opinion about the place of controlling in the management theory, the basic conceptual framework of controlling and proposed a new definition of the controlling.

The dispute over the nature, functioning and effectiveness of controlling is debate, confirming the relevance of the topic. The main purpose of controlling believe achieving company goals and ensure long-term success of enterprises. Approaches to understanding, use and application of the system controlling the world vary widely.

The main purpose is to develop conceptual apparatus of controlling, to determine the location of controlling management system.

Object of study - the theoretical aspects of controlling as management.

The result of the study is to determine that controlling - is separated preventive management activities, the subject is to coordinate strategic plans at the stage of implementation, which is due to frequent changes in the internal and external environment in which the company operates;

Given the survey results, we can conclude that controlling - this detached preventive management activities, the subject of which is to coordinate strategic plans at the stage of implementation, which is due to frequent changes in the internal and external environment in which the company operates; controlling divided into operational and strategic and should be linked in time and space, therefore requires clarification and separation of its value in these respects;

Enterprises should develop a functional model of controlling, it will provide better economic state of enterprises for realizing controlling in Ukrainian.

KEY WORDS: CONTROLLING, THE CONCEPT OF CONTROLLING, SELFMANAGEMENT, REFLECTION, IMPLEMENTATION STRATEGY.

РЕФЕРАТ

Софийчук К.К. Место и значение контроллинга в теории управления. / К.К Софийчук. // Управления проектами, системный анализ и логистика. – К.:НТУ – 2012. – Вып. 10.

В статье исследован понятийный аппарат контроллинга с позиции отечественных и зарубежных ученых, получено заключение о его месте в теории управления, рассмотрены основные концептуальные основы контроллинга и предложено новое определение контроллинга.

На сегодняшний день ведется острая полемика относительно сути, функционирования и эффективности контроллинга, подтверждает актуальность данной темы. Основной целью контроллинга считают достижение целей компании и обеспечения долгосрочного успешного функционирования предприятий. Подходы к пониманию, назначению и применению системы контроллинга во всем мире существенно различаются.

Цель исследования заключается в развитии понятийного аппарата контроллинга, определении места контроллинга в системе управления.

Объект исследования - теоретические аспекты формирования контроллинга управленческой деятельности.

Результат исследования заключается в определении, что контроллинг является системным понятием; наиболее обосновано сущность контроллинга может быть раскрыта в рамках концепции координации.

Учитывая результаты исследования, можно сделать вывод, что контроллинг - это обособленная превентивная управленческая деятельность, предметом которой является координация стратегических планов на этапе их реализации, обусловленная частыми изменениями внешней и внутренней среды, в которой функционирует предприятие; контроллинг делится на оперативный и стратегический и должен буди связан во времени и пространстве, поэтому требует уточнения и разграничения его значение в этих аспектах;

Для реализации контроллинга на украинских предприятиях целесообразно разработать функциональную модель контроллинга, которая обеспечит улучшение хозяйственного положения предприятий.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: КОНТРОЛЛИНГ, КОНЦЕПЦИЯ КОНТРОЛЛИНГА, САМОУПРАВЛЕНИЕ, РЕФЛЕКСИЯ, РЕАЛИЗАЦИЯ СТРАТЕГИИ.

УДК 656.13

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВПЛИВУ ПОЧАТКОВОЇ ЯКОСТІ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ОБСЯГИ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ОВОЧЕВИМ МАРКЕТИНГОМ

Струневич Л.М.

Постановка проблеми.

Важливим етапом процесу управління маркетингом є визначення його цілей, [1]. Однією із найважливіших цілей заготівлі овочевої продукції є планування обсягів заготівлі з метою задоволення потреби в якісній продукції та отримання прибутку при найменших втратах врожаю та витратах фінансових, трудових та інших ресурсів. Обсяг заготівлі відповідає обсягу вантажних перевезень овочевої продукції, що підлягає зберіганню в оптимальних умовах стаціонарних овочесховищ, [2].

На сьогодні витрати на транспортування та зберігання значно обмежують прибутки від вирощування та реалізації овочевої продукції. Високі врожаї не забезпечують високих прибутків. Виробникам необхідно утримувати високі ціни. Такий стан не є позитивним для розвитку економіки, та, до певної міри, стримує відновлення робочої сили, бо овочі є популярними продуктами харчування. Тому потрібно впроваджувати технології зменшення втрат врожаю та витрат на його зберігання та транспортування. Останні прямо пропорційно залежать від прийняття обґрунтованого рішення стосовно обсягів заготівлі.

Відомо, що втрати овочевої продукції при тривалому зберіганні залежать від початкової якості продукції в момент закладання овочів на тривале зберігання та від лежкоздатних властивостей продукції, які формуються у процесі виробництва (вирощування).